

EBÜ DÜLEF el-İCLİ

(أبو دلف العجلي)

Ebü Dülef el-Kâsım b. İsâ
b. İdrîs b. Ma'kıl el-İclî
(ö. 225/839 [?])**Dülefi hânedanının kurucusu,
kumandan, mûsikîşinas,
şair ve müellif.**

Güney Irak'ta Hîre civarında yaşayan Arap asıllı İcl kabilesine mensuptur. Doğum yeri ve tarihi ile hayatının ilk yılları hakkında fazla bilgi yoktur. Hüseyim b. Beşîr'den hadis rivayet ettiği, kendisinden de Asmaî'nin faydalandığı bilinmektedir. Hârûnürreşid Ebü Dülefi'yi genç yaşta Cibâl bölgesine vali tayin etti; o da Kerec Kalesi'ni büyük bir şehir haline getirdi. Bundan dolayı şehre Kerecû Ebü Dülefi adı verildi. Hârûnürreşid'in ölümünden sonra oğulları Emîn ve Me'mûn arasındaki iktidar mücadelesinde Emîn'in safılarında ve İbn Mâhân kumandasındaki ordunun sağ kanadında yer aldı. İbn Mâhân'ın öldürülmesi üzerine ordu dağılınca Ebü Dülefi Hemedan tarafına çekildi. Me'mûn'un kumandanı Tâhir b. Hüseyin ona karşı bir harekette bulunmamakla beraber Me'mûn'a biat etmesini istedi. Fakat Ebü Dülefi bu teklife yanaşmayarak tekrar Kerec'e yerleşti. Emîn'in 198'de (813) vefatına kadar Me'mûn'a biat etmedi. Ebü Dülefi'nin şiirlerinden hoşlanan Me'mûn Rey'e gittiğinde kendisini yanına çağırıldı. Kavminin ve ailesinin karşı koymasına rağmen halifenin davetini kabul eden Ebü Dülefi korktuğunun aksine Me'mûn'dan iyi muamele gördü, gözdeleleri arasında yer aldı ve tekrar Cibâl valiliğine tayin edildi.

Deylemler üzerine sefer düzenleyen ve kalelerini tahrip eden Ebü Dülefi, bölgeyi kontrol altına aldıktan sonra onları müslüman olmak veya cizye vermek şartlarından birini kabule zorladı. Bu hizmetinden dolayı Halife Me'mûn İsfahan ve Kazvin'i de onun vilâyetine dahil etti. Mu'tasım-Billâh döneminde de (833-842) sarayın gözdelelerinden olan Ebü Dülefi kısa bir süre Dımaşk valiliği yaptı ve Afşin'in kumandası altında Bâbek'e karşı düzenlenen sefere emrindeki gönüllülerle birlikte katıldı (222/836-37). Daha sonra Afşin Haydar b. Kâvûs onu bir suikaste öldürmek istediysede başkadı Ahmed b. Ebü Duâd'ın müdahalesi sayesinde suikastten kurtuldu.

Yaz mevsimini Cibâl'de, kış mevsimini Bağdat'ta muhtemelen halifenin sarayında geçirdiği bilinen Ebü Dülefi 225

(839), diğer bir rivayete göre ise 226 (840-41) yılında Bağdat'ta vefat etti.

Hz. Ali'ye karşı olan derin sevgisi ve ona bağlılığı dolayısıyla bazı kaynaklarda Ebü Dülefi'nin Şîr olduğu iddia edilmişse de bu doğru değildir (bk. Şâkir Mahmûd Abdülmün'im, s. 169-205). Mu'tezile mezhebine yakınlık duyduğu bilinen Ebü Dülefi'nin çok iyi şarkı söylediği ve ud çaldığı rivayet edilir. İlim adamlarını ve şairleri himaye etmesi sebebiyle çevresinde değerli kişiler ve sanatçılardan meydana gelen bir halka oluşmuştu.

Ebü Dülefi'nin Arap şiirinde de önemli bir yeri vardır. İbnü'n-Nedîm'in 100 varak olduğunu söylediği divanının bir kısmı muhtelif kaynaklarda dağınık şekilde günümüze kadar gelmiştir. Sade bir dille yazdığı şiirleri yanında hiçbir günümüze ulaşmayan, avcılıkla askerî ve siyasî konuları işleyen eserleri de vardır. İbnü'n-Nedîm ve İbn Hallikân'ın naklettiklerine göre kaleme aldığı eserler şunlardır: *Kitâbü'l-Büzât ve's-şayd*, *Kitâbü's-Silâh*, *Kitâbü'l-Cevârih ve'l-la^cb bihâ*, *Kitâbü'n-Nüzeh* ve *Kitâbü Siyâseti'l-mülûk*.

Ebü Dülefi, hac kervanlarının istifadesi için Bağdat-Hicaz yolu üzerinde bir konaklama tesisi yaptırmıştır. Ölümünden sonra Sâmerâ yakınlarında Halife Mütevekkil-Alellah tarafından inşa ettirilen cami de onun adını taşımaktadır.

Tarihî kaynaklar, Ebü Dülefi'nin neslinden gelen ve İran'ın kuzeybatısında siyasî ve kültürel hayatta etkili olan birçok kişiyi zikretmektedir. Kendisi gibi şair olan kardeşi Ma'kıl Abbâsî kumandanlarındandır. Torunlarından şair Bekir b. Abdülazîz Dülefililer hânedanını ihyaya çalışmış, Halife Mu'tazid-Billâh'a karşı gelmiş, yenilince İsfahan'a çekilerek 285'te (898) orada ölmüştür. Ebü'l-Kâsım Hibetullah b. Ali (ö. 430/1039) Halife Kâ-

im-Biemrillâh'ın veziri, Hibetullah'ın kardeşi Ebü Abdullah Hüseyin b. Ali Bağdat başkâdısı idi. Hibetullah'ın oğlu Ali ise İbn Mâkûlâ adıyla bilinen âlimdir (bk. İBN MÂKÛLÂ; ayrıca bk. DÜLEFİLER).

BİBLİYOGRAFYA :

Belâzürî, *Fütah* (Fayda), s. 450-451, 466; Taberî, *Târîh* (Ebü'l-Fazl), VIII, 391, 392, 659; IX, 543; Mes'ûdî, *Mürâcü'z-zeheb* (Abdülhamîd), IV, 5-7, 62-63; Ebü'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğânî*, VIII, 248-257; Merzûbânî, *Mu^ccemü's-şu^carâ* (nşr. F. Krenkow), Kahire 1354 — Beyrut 1402/1982, s. 334; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Teceddüd), s. 130; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XII, 416-423; Yâkût, *Mu^ccemü'l-büldân*, II, 99; IV, 446; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, IV, 1354 — Beyrut 1402/1982, s. 334; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Teceddüd), s. 130; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, XII, 416-423; Yâkût, *Mu^ccemü'l-büldân*, II, 99; IV, 446; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, IV, 1354 — Beyrut 1402/1982, s. 334; Sezgin, *GAS* (Ar.), II/4, s. 241-243; Şâkir Mahmûd Abdülmün'im, "Ebü Dülefi el-İclî, kâ²iden ve şâ^ciren", *Mecelletü'l-Bahşi'l-ilmî*, VI, Mekke 1403/1983, s. 169-205; K. V. Zetterstéen, "Kasım", *IA*, VI, 378-379; J. E. Bencheikh, "al-Kâsım b. 'İsâ", *EP²* (İng.), IV, 718-719; F. M. Donner, "Abü Dolaf al-'Ejî", *EI*, I, 269-271.

▲ AHMET NEDİM SERİNSU

EBÜ DÜLEF el-YENBÛÎ

(bk. MİS'AR b. MÜHELHİL).

EBÜ EYYÜB el-ENSÂRÎ

(أبو ايوب الأنصاري)

Ebü Eyyüb Hâlid b. Zeyd
b. Küleyb el-Ensârî
(ö. 49/669)**Hicret sırasında
Hz. Peygamber'i Medine'de
evine misafir eden ve Türkiye'de
"Eyüp Sultan" unvanıyla
anılan sahâbi.**

Hazrec kabilesinin Neccâroğulları kullandığıdır. Hicretten iki yıl kadar önce hanımı Ümmü Eyyüb ile birlikte müslüman oldu ve ensardan İslâmîyet'i ilk ka-

Sâmerâ
yakınında
Ebü Dülefi
el-İclî adına
inşa edilen
caminin
harabesi -
Irak

